

بپیاره‌که‌ی ICC و پیش‌سازی نهوتی هه‌ریمی کوردستان

28-03-2023

نوو سه‌ره‌کان

مه‌حمود بابان

گورته : لیکه‌وته‌کانی ئەم بپیاره، په‌یوه‌سته به توانای گلدانه‌ووه (کۆگاکردن)ی نهوت له کۆگاکانی کیلگه نهوتییه‌کان له هه‌ریمی کوردستان. ئایا ئەمە تاوه‌کو چەند کاریگه‌ری دەکاتە سەر ئاستى بەرهه‌مهینانی نهوت و مەترسى لە داخستنى کیلگه‌کان ياخود ئەگه‌ری راگرتنى بەرهه‌مهینان لە کیلگه نهوتییه‌کان دىننیتە ئاراوه؟ چونكە ئەمە پرسیکى تەواو و تەکنیکى و کاریگه‌ریيەكى گەورە و زیانیکى زۆر گەورە بە بىرە نهوتییه‌کان و پروسەی پیش‌سازی نهوت و و کارکردنى کۆمپانيا نهوتییه‌کان دەگەيینیت.

بپاره‌کهی ئەم دواییه‌ی دادگای نیویژیوانی نیودهولتی سەر بە ژووری بازگانی نیودهولتی لە پاریس به دروستی چەند مانگیک پیش ئىستا دەركراوه و لايەن عێراقی و تورکی، تەنانەت هەریمی كوردستان ئاگاداری نیوھرۆکی بپاره‌که بۇون، بەلام ئەوهەی کە لە روژی 25 ئاداری 2023دا روویدا تەنبا به فەرمى راگەياندى بپاره‌که بۇو. بەپنی زانیاریيەكان لە روژی 23 ئاداری 2023دا ھەنارده‌کەرنى نەوتى هەریمی كوردستان راگیراوه و 1.5 ملىون بەرمىل نەوت لە كۆگاكانى هەلگيراوە، بەلام لە نیوھرۆپی 25 ئاداری 2023دا ھەریمی كوردستان ھەنارده‌کەرنى بۇ توركيا راگرت و وەزارەتى نەوتى عێراقیش پېشوازى لە بپاره‌کەی دادگاکە كرد، ھەروھا ھەریمی كوردستان لە بەياننامەيەكدا ئاماژەي بەوهەر کە بپاره‌کە كاریگەرى لەسەر پەيوەندىيەكانيان لەگەل بەغدا نابىت، بەتايبةتىش كاتىزى توركيا رەزامەندى داوه کەوا بەبن مۆلەتى حکومەتى عێراق نەوت ھەنارده نەكت. ئەمەش رىك لەوكاتەدا دېت کە ھەمووی ماوهەيەكى زۆر كورته ھەردوو حکومەتى عێراق و ھەریمی كوردستان لەسەر نەوت و بەتايبةتىش بەرهەمهىنان و بىر ھەنارده‌کەرنى نەوتى هەریمی كوردستان لە پرۆژە بودجه‌ی 2023ي فيدرالى رىككەوتۇون!

خالىكى دىكەي زۆر گۈرنىك لە لىكەوتەكانى ئەم بپاره، پەيوەستە بە تواناي گلدانەوە (كۆگاكردن)اي نەوت لە كۆگاكانى كىلگە نەوتىيەكان لە ھەریمی كوردستان. ئايا ئەمە تاوهکو چەند كارىگەرى دەكاتە سەر ئاستى بەرهەمهىناني نەوت و مەترسى لە داخستنى كىلگە كان ياخود ئەگەر راگرتنى بەرهەمهىنان لە كىلگە نەوتىيەكان دىننەت ئاراوه؟ چونكە ئەمە پرسىكى تەواو تەكىنلىكى و كارىگەرييەكى گەورە و زيانىكى زۆر گەورە بە بىرە نەوتىيەكان و پرسەسەپىشەسازى نەوت و كاركىدىنى كۆمپانيا نەوتىيەكان دەگەيىننەت، ئەگەر بە زووپى نەگەنە رىككەوتەن بۇ دووبارە دەستگەردنەوە بە ھەنارده‌کەرنى نەوتى ھەریمی كوردستان.

لەپاستىدا، دىوپىكى دىكەي ئەم پرسە، شارەزابۇونى حکومەتى عێراقە لە دۆسەيەكە و شىۋازاى تۆماركەردنى دۆسەيەكە لە دادگا. دۆسەيەكە لە دژى توركيا و پابەندەبۇونى توركيايە بە رىككەوتى سالى 1973 بۇرى ھەنارده‌کەرنى نەوت لەنیوان توركيا و عێراقە، کە لە 2010دا ھەمواركراوهەتەوە. دىارە پرسەكەي نەبەستووەتەوە بە بىرەن بەشە بودجه‌ي ھەریمی كوردستان لەو سالەدا كە نەوتى ھەنارده‌کەردووە.

لىزەدا ھەلۋەستە لەسەر نیوھرۆپکى بپاره‌کە و ھۆكارى پابەندبۇونى توركيا بە بپاره‌کە و دەستكەوتەكانى حکومەتى فيدرالىي عێراق بەھۆي ئەم بپاره و لەسەرروو ھەمووشىانەوە لىكەوتە كورتخاين و درېڭتايەنەكانى پېشت ئەم بپاره لەسەر پېشەسازى نەوت و گازى ھەریمی كوردستان دەكەين.

نيوھرۆپکى بپاره‌کە و ھۆكارى پابەندبۇونى توركيا بە بپاره‌کەوە چىيە؟

كۆمپانىاي سۆمۆ بەوهەكالەتى وەزارەتى نەوتى عێراق لە دادگا تۆماركەردووە، ئەويش دواي ئەوهەي ھەریمى كوردستان دەستىكەد بە ھەنارده‌کەرنى نەوت لە رىكەي بەندەرى جەيھانەوە. لەوكاتەدا بەنابىنى حکومەتى ھەریمى كوردستان بۇ ھەنارده‌کەرنى نەوت بەشىوھى سەربەخۇ. بەھۆي بىرەن بەشە بودجه‌كەيەوە بۇو لەلایەن بەغداوه، ھەرچەندە وەزارەتى نەوتى عێراق ھەنارده‌کەرنى نەوتى تەنبا بەستووەتەوە بە دەسەلاتى حکومەتى ناوهەندىي و كۆنترۆلى كۆمپانىاي سۆمۆوە.

بەپنی رىككەوتى 1973، بۇرى ھەنارده‌کەرنى نەوتى نەوان عێراق و توركيا لەلایەن كۆمپانىاي بۇتاشەوە بەرپوھ دەبرېت، درېڭىزەكەي 970 كىلۆمەترە و رۆزانە تواناي ھەنارده‌کەرنى 1.4 ملىون بەرمىل نەوتى ھەيە و تىرەكەي 40-46 ئىنجە، ھەردوو وەزارەتى نەوتى عێراق و وەزارەتى وزە و سامانە سرووشتىيەكانى توركياش ھاوبەش كۆمپانىاي بۇتاش دەكەن. ھەروھا، ئەم رىككەوتەنە لەسالى 2010دا ھەمواركراوهەتەوە بەپنی رەزامەندى ھەردووە، بەشىوھەيى كە ھەيە تاوهکو 2025 درېڭىزکراوهەتەوە.

ھەروھا، لەسالى 2011دا ھەریمی كوردستان بۇرىيەكى نويى بۇ ھەنارده‌کەرنى نەوت لە خورمەلەوە تاوهکو پېشخابور راكىشا، كە تواناي ھەنارده‌کەرنى نەوتى لە سىنورى ھەریمى كوردستانەوە ھەيە، بەلام لە دیوی توركياوە بەستراوهەتەوە بە بۇرىيە كۆنەكەوە. ھەلېت پرسى سەرەكى لە دۆسەيەكەدا لەبارە سەرۋەھەرەن بۇوە نەوهەك بەكارھەننەن بۇرىي عێراق بۇ ھەنارده‌کەرنى نەوت وەك ئەوهەي لە قەرەبۇوەكەدا ھاتووە و ئاماژەي بۇ كراوه.

بەپنی زانیاریيەكان، توركيا رەزامەندى داوه لەسەر قەرەبۇوەكەنەوەي 1.5 مiliار دۆلار پېش سوودى بانكى بۇ ماوهەي نیوان سالانى (2014-2018)، لەكانتىدا عێراق داواي قەرەبۇوە 26 مiliار دۆلارى كردىبوو لە دادگا. ھەروھا، كەسىكى دىكە كە درېڭىزکراوهەتەوە داواي عێراق لە دادگا يە بۇ ماوهەي نیوان 2018 تاوهکو ئىسەتا ماوه، كە چاوهەپواندەكىرىت نزىكەي دوو سالىكى پېپچىت بۇ ئەوهەي ئەممەش يەكلائى بکرىتەوە.

لیزهدا پرسیار ئەوهەي بۆچى توركىيا رەزامەندى داوه بە قەرەبۇوکىردنەكە و پابەندبوون بە بىيارى دادگاوه، ئەمە مژارييکى گۈنگە و جىيەرىھەلىۋەستە كىردىنە. هەربىويەش لە رۆزى 23 ئادارى 2023م دواى راگەياندى بىيارەكە، بە فەرمى حەكمەتى عىراقى لە پابەندبوون بە بىيارەكە ئاگادار كىدووەتەوە، كە والىكەدرىتەوە بەھۇي بەرپەھەجۇونى ھەلبازاردىن توركىيا لە مانگى ئايارى 2023 و دۆخى پارتى داد و گەشەپىدانەوە بۇوە. هەرچەندە ھەرېمى كوردستان پىشتر رەزامەندى دابۇو لەسەر چاودىريکىردىن لە بەندەرى جەيھان و ھەبۇونى نۇينەرى سۆمۇ لە بەندەرەكە بۇ چاودىريکىردىن ھەناردەي نەوتى ھەرېمى كوردستان.

ھەروھا، ديوىكى پابەندبوونى توركىيا پەيوهەستە بەھەبۇونى كارتى گوشار لە ھەمبەر عىراق، كە ئەويش پرسى بەرداھەوھى ئاوه بۇ عىراق، بەتايىھەتىش ئاوى رووبارى دېجلە، كە بەپىن زانيارىيەكان لە سەردانى ئەم دوايىھى سوودانى بۇ توركىيا باسى لىۋەكرابەر و دواى سەرداھەكەش، رەجب تەب ئەرددۇغان سەررۇكى كۆمارى توركىيا ئاشكرايىكەد كەوا بەشى بەرداھەوھى ئاوى [رووبارى دېجلە ڦاير دەكتار](#)، كە ئەمەش بۇنى رىكەوتىنىكى پىشىۋەختە و تىكەلكردىن كارتەكان بەيەكتىرى لىدىت، واتە چاوهەروان ناكىزىت توركىيا بە پارە قەرەبۇو عىراق بکاتەوە.

دەستكەوتەكانى حەكمەتى فیدرالى لە بىيارەكە چىن؟

وا دەردهكەۋېت كە حەكمەتى عىراق بە پلان و بەرنامەوە كارى لەسەر دۆسیيەكانى پەيوهەست بە ھەرېمى كوردستان كىدووو، بەتايىھەتىش پرسى وزە (نەوت و گاڭ). ئەگەر بە خىزايى چاو بە دوو دەيىھى دواى رووخانى رېزىم پىشىۋودا بخشىنېنىن بەرپۇن دەرددەكەۋېت، كە ھەرېمى كوردستان لە كويۇھ گەيشتۈۋەتە كوى. لەداۋىن گەرپى دانوستاندەكان دا رىكەوتەن كرا و لە [بىرۋەھەنەسلىق بەرچەنەسلىق 2023دا ھاتوو](#) كە "حەكمەتى ھەرېمى كوردستان پابەند دەبىت بەھەرەمەن 400 ھەزار بەرمىل نەوت لە كىللەكە كانىيەوھە نەنارداھ بکات و داھاتەكانى دەبىتە داھاتى كۆتاپى كەنچىنەي فیدرالى".

ھەروھا، لە بىرگەيەكى دىكەي بپۇزە ياساكەدا سەبارەت بە داھاتەكانى نەوتى بەرھەممەنزاو لە كىللەكە كانى نەوتى ھەرېمى كوردستان لە يەكى ھەزمارى بانكى دادەنرېن بەبن ھىچ لىپەرىنىك، سەررۇكوهەزىرانى ھەرېمى كوردستان بان ئەو كەسەي رادەھەپېردرىت دەسەلەتى خەرچىرىنى دەبىت و ھەزمارەكە لەلایەن حەكمەتى ناوهەندىيەوھە چاودىرى دەكىزىت و سەرجەم ھەزمارە بانكىيەكانى دىكە دادەنرېن".

رۆزى (26-3-2023) شاندىكى حەكمەتى ھەرېمى كوردستان چووه بەغدا بۇ درىزەدان بە گەفتۈرگۈكان، كە وەك وەزارەت سامانە سررووشتىيەكان رايگەياندۇوو بىيارەكەي دادكاي نىوبىزىوانىي نىۋەدەۋەتى لە پارىس كارىگەرى لەسەر [بەرھەنەسلىق ھەولىز و بەغدا ناپتىت](#)، بەلام ئايا بەغداش وەك پىش بىيارەكەي ياخود جىاوازە؟

ئىستا، پرسىارەكە ئەوهەي كە بەغدا بە چ مىكانيزمىك دووبارە رىكە بە ھەنارداھەكىردىن نەوتى ھەرېمى كوردستان بۇ بەندەرى جەيھان دەدات، ئايا دووبارە چاودەخشىنىتەوە بە رىكەوتەن بۇ بودجە كراوه ياخود بەھەمان مىكانيزم بەرددەۋام دەبىت؟ چونكە لە دووھەمين بەيانامە لەسەر ئەم پرسە ئاماژە بەھە دەكەت كەوا لەكەل دەسەلەتدارانى ھەرېمى كوردستان دەكەنە رىكەوتەن سەبارەت شىۋازى ھەنارداھەكىردىنەوە، كەواتە ئەگەر ئەم مىكانيزمە نەبىت كە بۇ بپۇزە بودجەي 2023 رىكەوتەن لەسەر كراوه، دەبىت چۆن بىت؟

دەبىن ئەوهەش لەبەرچاو بىگىرېت كە ئىستا نەك تەنبا ھەنارداھەكىردىن نەوتى ھەرېمى كوردستان راگىراوه، بەلکو 70 بۇ 80 ھەزار بەرمىل نەوتى كەركۈشكىش راگىراوه، كە بەغدا سالى راپرداوو بەھۇي ئەم ھەنارداھەكىردىن نزىكەي سەرروو 2 مiliar داھاتى ھەبۇوھە. ئەگەر كىشەكە بە زووبي چارەسەر نەكىزىت و ھەنارداھەكىردىن دەست پىنەكاھەوھە ئەوا بەغدا زيانى بەر دەكەۋېت، نەك تەنبا ھەرېمى كوردستان.

خالىكى دىكەش كە چاوهەروان دەكىزىت كە حەكمەتى عىراق لە بىرداھەوھە ئەم دۆسیيەوھە بىگىرېتەبەر، ئەويش كۆنترۆلكردىن ھەنارداھەكىردىن نەوتى ھەرېمى كوردستانە بۇ دەرھەوە، كە چەند بىت نەوەكەوە تەنبا ئەو بەرەي لە بپۇزە ياساي بودجەي 2023دا رىكەوتەن لەسەر كراوه، ھەربىويەش بۇ وەلمامدانەوھە كۆي پرسىارەكان دەبىن چاوهەروانى رۆزآنى داھاتوو بىكەين بۇ دووبارە دەستپىكەردىنەوھە ھەنارداھەكىردىن، چونكە جەكە لە لىتكەوتە كورتاخايەن و درىزخايەنەكانى لەسەر پىشەسازى نەوتى ھەرېمى كوردستان، لىتكەوتە كەورەي لەسەر بازارەكان دەبىت، ئەگەر ئەم راگىرتنە بەم شىۋەيە ئىستا بەرددەۋامېت كە نزىكەي نيو ملىون بەرمىل رۆزآنە كەم دەكەت، دەبىن بىزانين ھەلۋىستى ولاتانى زلهىز و بەكارھەنەرەي نەوت و تەنانەت بەرھەممەنەرەي نەوتىش لەسەرروو ھەمۇۋانەوھە ئۆپىك و ھاۋپەيمانەكانى چى دەبىت.

لیکه و ته کانی بپیاره که له سه ر پیشه سازی نهوت و گازی هه ریمی کور دستان

ئەم بپیاره و پابەندبۇونى تۈركىيا و بالادەستبۇونى عىراق له سه ر ئەم پرسە لىکه و تەي شەر كەورەي له سه ر پیشه سازى نهوت و گازى هه ریمى كور دستان دەبىت، تەنانەت كار كردنى كۆمپانىا نىۋەدەولەتىيەكان لە پیشه سازى نهوت و گازى هه ریمى كور دستان دەبىت، بەلام لېرەدا ئاماژە بە لىکه و تە كور تىخايەنە كان وەك:

- كارىگەرييەكى كەورەي له سه ر ئاستى بەرھە مەھىنەن دەبىت، بەتا يەتىش ئەگەر بەزۇوبى رىزىكە و تەن نە كرېت و دووباره هەنارەدە كردن دەست دەپنە كان تەنە وە. بەپىنى زانىارىيەكان كۆكاي كۆمپانىا نەوتىيەكان لە [كىنلىكە كان تاوهەكى 5 رۇز بەش دەكەت](#).
- لىکه و تەيەكى دىكە كور تىخايەن كارىگەري له سه ر كار كردنى كۆمپانىا كان، بەتا يەتىش ئەو كۆمپانىانە دواي لىكىزىكىبوونە وەي هەولىر و بەغدا دەستيان بە دووباره لىدانى بىرى نۇنى نهوت لە كىنلىكە كان كەردىبوب.
- قۇنا خىنەكى نۇيى مامەل كردن له سه ر شىۋازى پارھەدانە وە كۆمپانىا كان دەبىت، بەشىوھەكى كەوا خۇي ئىستا زىكەي مانگىي دواكە و تووھ و ئەمەش كارى زياتر دەكەت سەر كارى كۆمپانىا كان لە هەر رىمى كور دستان.
- لىکه و تەيەكى كور تىخايەن دىكە پەيووه سەنە بە شىۋازى فرۇشتى نەوتى خاۋ، كە دواي ئەم روودا وانە توانىي هەر رىمى كور دستان بۇ مامەل كردن لەگەل كپىارەكان كەمتر دەكەت وە، دىارە ئەگەر سۆمۇ كۆي پروسەكە نەگرېتە ئەستو.

ھەروەھا، بپىارەكەي دادگا لىکه و تەي درىزخايەن يىش ھەيە. ئەگەر هەر رىمى كور دستان نە توانىت كارتى گوشار لە ھەمبەر تىمى دەكۆمەتەكەي سوودانى و چوارچىوھى ھاۋا ئاهەنگى بخاتەرپۇو. چونكە ئىستا تەرازوو بى بالادەستى دانوستان دەنە كان بەلەي بەغدا شكا وەتەوە. بۇ نموونە لە سەرەتاي سوينىدەواردىن كابىنەكەيدا، مەھەممەد شىاع سودانى، سەرۆكۈزۈرانى حەكۆمەتى عىراق بەلېنى دەركەدنى ياساي نەوت و گازى فيدرالى لە ماوهى شەھىش مانگدا دابۇو. ئىستا زىكەي پېنج مانگى تىپەرپۇو و ھېيشتا دەرنە كەوتۇوھە كە كار لە سەر چ پروزەيەك بۇ دەركەدنى ئەم ياسايە دەكەن، ھەربۇھەش چاوهپۇان دەكەت وەك بىردىنە سەرەي بەلېنە كەي لە رۆزانى داهاتوودا پروزەيەكى ئامادە كارا و بىتە كۆرۈي و پەرلەمان يىش بە زۆرىنەي دەنگ تىپەرپۇنیت، ھەربۇھەش ئەم بپىارەي دادگا لىکه و تە درىزخايەن وەك ئەمانەي خوارەوەش دەبىت:

- كارىگەرييەكى تەواوى له سەر پروزەياساي نەوت و گازى فيدرالى دەبىت، دەستى بەغدا لە چۆنیەتى داپىشتنە وەي بپىگە ياسايەكان زالىر دەكەت، بەتا يەتىش كە لە چەند مانگى رابردوودا مەرچە كانى بەغدا بەشىوھەكى بۇون لە لايەن ھەولىرە وە قبول نە كراوبۇون. ھەروەھا نزىكەي 16 سالە لە 2007 وە دەركەدنى پروزە ياساكە لە پەرلەمان دوا دەكەويت.
- كارىگەرەي كەورەي له سەر پىشكى ھەر رىمى كور دستان لە بودجەي گشتى عىراق دەبىت، ئەويش بە و مىكانىزمەي توانىي ھەنارەدە كردن دەكەويت سەر حەكۆمەتى فيدرالى عىراق.
- لەمەددابەكى درىزخايەن كارىگەرەي له سەر شىۋازى پەرەپىدان و ھەلکەندىن بىرى نۇئ و تەنانەت بەرەپىدانى بىرە كۆنە كان يىش بۇ زىادە كەن بەرھە مەھىنەن نەوت دەبىت، چونكە هيچ گەرەنتىيەكى نىيە كە بەغدا بىلەن بەرھەمى نەوتى ھەر رىمى كور دستان بۇ نىوخۇ بەكارېت و لە بەندەرى بەسەر و كىنلىكە كانى باشۇور نەوت ھەنارەدى دەرەوە دەكەين.
- كارىگەرەي له سەر پرسى پەرەپىدان و بەرھە مەھىنەن گازى سرۇوشى دەبىت، كە بەم دوا يەش حەكۆمەتى فيدرالى عىراق گرېبەستىكى لەگەل كريست پېتەرپۇلۇم واژۆكرد بۇ پەرەپىدانى كىنلىكە كانى باشۇورى عىراق.

كۆتايى

بپىارەكەي دادگا كارىگەرەي تەواوى له سەر كۆي پروسەي پیشه سازى نەوت و گاز لە ھەر رىمى كور دستان، شىۋازى پەيووهندىيە نىوخۇيىەكان و، پەيووهندىيەكان ھەولىر و بەغدا دادەنیت.

تۈركىيا بەدەر لە رەوشى ھەلبۈزادەن، ئەو چەكەي لە بەردەستدا يە كە بەردەستدا يە كە بەرەرامبەر بەردا وەي ئاۋ، سازىش بە عىراق بکات.

ئىستا وەزارەتى نەوتى عىراق و حەكۆمەتى فيدرالى عىراق باس لە مىكانىزمىك بۇ دووباره دەستپېكەرنە وەي ھەنارەدەي نەوتى ھەر رىمى كور دستان دەكەن كە بەگۈزىرە سۆمۇ بىت، ھەرجەندە ئەم دواكە و تەن ياخود كەيشتەنە رىزىكە و تەن بۇ دەستپېكەرنى ھەنارەدە كردن دوابكەويت، ئەوا زيان بەر عىراقىش دەكەويت بەھۆي راوهەستانى ھەنارەدەي نەوتى كەركۈوك، كە نزىكەي سىن رۆز تىپەرپۇو و بەپى زانىارىيەكان كىنلىكە كان تاوهەكى 5 رۆز دەتوانن لە بەرھە مەھىنەن بەرەدا وام بن، ئەگەرنا دەبىت بەرە دا خستن بېچن بەھۆي مەترىسى پېرىوونى ئەمبارەكان و دا خستنى كىنلىكە نەوتىيەكان، كە زيانە كانى سەتان بارى ئەوهەي كە كى كۆنترۆلى ھەنارەدە كردنى نەوت بکات.

خالیکی دیکهش کۆنترۆلکردن ياخود ریککهوتنه له سهه میکانیزمیکی نوی بۆ دووباره دەستپێکردن بههنازدەکردن و پابهندی عێراق بۆ هەریمی کوردستان بۆ رهوانهکردنی پشکی بودجه و پرسهکانی دیکه زیاتر دەکات که نزیکه 9 ساڵه بههۆی هەنازدەکردنی نهوتی هەریمی کوردستان بۆ دەرهەوە خۆی لە دزیوهەوە.

راسته هەریمی کوردستان رووبهرووی دۆخیکی نوی بووەتەوە لەرپووی چۆنیەتی بهرپیوه بردنی پیشەسازی نهوت و گاز، بهلام بهواتای ئەوە ناییت که دەستی بەغدا لەم پرسەدا ناوەلایە نەنیا بە بردنەوەی دۆسییەکی دادکا لە هەمبەر تورکیا. کۆرانکارییەکانی رۆژانی داھاتوو و زانیارییەکان بۆ ریککهوتەن نیوەرۆکی بپیارەکەی دادکا زیاتر رون دەکاتەوە. بۆ نموونە زانینی هۆکارەکانی ئەوەی کە بۆچی عێراق کە داوای قەرەبەووی 26 مiliار دۆلاری کردووە، ئىستا به 1.4 يان 1.5 مiliار دۆلار رازیبەووە کەرنگە، عێراق ئەگەر گەپی دووھەمی دادکاش بباتەوە هەممۇ ئەو قەرەبەووەی کە وەریدەگریت ناگاتە سەررووی 3 مiliار دۆلار.

لەکۆتاپیدا، هەر میکانیزمیک بگیریتەبەر، پیویستە رەچاوی لایەنی تەکنیکی کێلگەکان و توانای بەرھەمھێنانی بیرە نەوتییەکان بکریت، بۆ ئەوەی تووشی زیانی داھستان نەبن، کە گەلی کوردستان و عێراقیش تییدا زیانەند دەبن.